

T.C. KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
İKTİSAT BÖLÜMÜ

**EKONOMİK BÜYÜME VE MUTLULUK İLİŞKİSİ: EASTERLIN PARADOKSU VE SOSYAL
SERMAYENİN ROLÜ**

HAZIRLAYAN : MÜKREMİN DÖŞ

2376011210

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi TUĞCE KAYAGİL

KİLİS – 2025

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Anahtar Kelimeler	i
1. GİRİŞ.....	1
2. EASTERLIN PARADOKSUNUN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	2
2.1. Ülkeler Arası Karşılaştırmalar	2
2.2. Öznel Refah-Gelir Gradienti	3
2.3. Amerika Birleşik Devletleri: İstisnai Bir Vaka	3
3. SOSYAL SERMAYENİN DÜŞÜŞÜ VE MUTLULUK.....	4
3.1. Sosyal Sermaye Kavramı	4
3.2. Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Sermayenin Düşüşü.....	4
3.3. Sosyal Sermaye ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Denge	4
4. ZAMAN İÇİNDE MUTLULUK: SOSYAL SERMAYENİN UZUN DÖNEMLİ ETKİLERİ	5
4.1. Kısa, Orta ve Uzun Vadeli İlişkileri	5
4.2. Adaptasyon ve Sosyal Karşılaştırma Mekanizmaları	5
5. GEÇİŞ EKONOMİLERİNDE DURUM	6
6. İŞSİZLİK VE MUTSUZLUK İLİŞKİSİ	6
7. GAYRİ SAFİ MİLLİ MUTLULUK: GDP'YE ALTERNATİF BİR YAKLAŞIM	7
7.1. Bhutan'ın Öncü Yaklaşımı	7
7.2. GNH Endeksinin Yapısı	7
7.3. GNH Endeksinin Politika Uygulamaları.....	7
SONUÇ.....	8
KAYNAKÇA.....	9

EKONOMİK BÜYÜME VE MUTLULUK İLİŞKİSİ: EASTERLIN PARADOKSU VE SOSYAL SERMAYENİN ROLÜ

Özet

Bu çalışma, ekonomik büyüme ile öznel refah (mutluluk) arasındaki ilişkiyi Easterlin paradoksu çerçevesinde incelemektedir. Stevenson ve Wolfers'ın (2008) kapsamlı veri analizleri, kişi başına GDP ile mutluluk arasında tutarlı bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak sosyal sermayenin düşüşü, özellikle ABD'de, ekonomik büyümenin mutluluk üzerindeki pozitif etkilerini önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Bartolini ve Sarracino'nun (2014) uzun dönemli analizleri, sosyal sermayenin zaman içinde mutluluğun en önemli belirleyicilerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bhutan'ın Gayri Safi Milli Mutluluk (GNH) endeksi, GDP'ye alternatif bütüncül bir refah ölçümü sunmaktadır. Bu bulgular, ekonomik kalkınma politikalarının sadece GDP artışına değil, sosyal bağlar ve toplumsal refah gibi faktörlere de odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Easterlin paradoksu, ekonomik büyüme, öznel refah, sosyal sermaye, Gayri Safi Milli Mutluluk

1.GİRİŞ

Ekonomik büyüme uzun yıllardır kamu politikasının temel hedeflerinden biri olmuştur. Ancak son yıllarda, maddi yaşam standardını yükseltmeye yönelik çabaların toplumsal refahı artırmada ne kadar etkili olduğu sorgulanmaya başlanmıştır. Bu tartışmanın merkezinde, öznel refah literatüründe "Easterlin paradoksu" olarak adlandırılan önemli bir bulgu yer almaktadır.

Easterlin paradoksu, bir toplumun ekonomik kalkınma düzeyi ile üyelerinin ortalama mutluluk seviyesi arasında bir bağlantı olmadığını öne sürmektedir (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 1). Richard Easterlin, 1974 ve 1995 yıllarındaki çalışmalarında, hem ülkeler arası hem de ülkelerin zaman içindeki karşılaştırmalarında gelir ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki bulamadığını rapor etmiştir. Buna karşın, aynı ülke içinde daha yüksek gelire sahip bireylerin daha mutlu oldukları konusunda güçlü kanıtlar bulunmaktadır.

Bu çelişkili bulgular, araştırmacıları, referans-bağımlı tercihleri ve göreceli gelir karşılaştırmalarını vurgulayan modeller geliştirmeye yöneltmiştir. Layard'ın (2003) ifadesiyle, insanlar mutlak gelir seviyelerinden ziyade göreceli gelirle ilgilenmekte ve "komşularıyla yarışmak ya da onları geçmek" istemektedirler (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 1).

2.EASTERLIN PARADOKSUNUN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Son yıllarda toplanan geniş kapsamlı veriler, Easterlin paradoksunun geçerliliğini yeniden sorgulamayı mümkün kılmıştır. Bu bölümde, ülkeler arası karşılaştırmalar, gelir-refah ilişkisi ve ABD'nin özel durumu incelenmektedir.

2.1.Ülkeler Arası Karşılaştırmalar

Stevenson ve Wolfers (2008), birçok on yılı kapsayan zengin veri setlerini analiz ederek paradoksu yeniden değerlendirmişlerdir. Daha geniş bir ülke yelpazesinden elde edilen son veriler kullanılarak, ortalama özne refah seviyeleri ile kişi başına GDP arasında açık bir pozitif bağlantı kurulmuştur (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 1).

Önemli bir bulgu, daha zengin ülkelerin özne refahında daha fazla artış göstermeyeceği yönündeki doygunluk noktası iddiasının desteklenmemesidir (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 2). Layard'ın kişi başına 15.000 doların üzerinde mutluluğun gelirden bağımsız olduğu iddiasının aksine, araştırma verileri hem zengin hem de fakir ülkeler için özne refah ile gelir arasında çok güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 1).

Di Tella ve MacCulloch (2008), mutluluk verilerinin doğrulanması konusunda önemli kanıtlar sunmaktadır. Mutluluk tepkilerinin gülümseme veya pozitif duyguları yöneten beyin bölümlerinin elektronik okumaları gibi fiziksel tezahürlerle ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Di Tella & MacCulloch, 2008, s. 25). Bu bulgular, özne refah ölçümlerinin bilimsel geçerliliğini güçlendirmektedir.

2.2.Öznel Refah-Gelir Gradienti

Stevenson ve Wolfers'ın (2008) analizi, farklı veri setlerinde öznel refah ile log GDP arasında yaklaşık 0,4 civarında tutarlı bir gradient bulmuştur (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 10). Bu ilişki, Gallup Dünya Anketi, Dünya Değerler Araştırması'nın dört dalgası ve Pew Küresel Tutumlar Araştırması gibi tüm incelenen veri setlerinde benzer sonuçlar vermiştir.

Araştırmacılar, ülke içi refah-gelir gradientinin, ülkeler arası bulunanla benzer olduğunu ve bunun da zaman serisi ilişkisi ile tutarlı olduğunu tespit etmişlerdir (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 28). Bu bulgu, mutluluğun belirlenmesinde mutlak gelirin net bir rolüne ve göreceli gelir karşılaştırmalarının daha sınırlı bir rolüne işaret etmektedir (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 1).

2.3.Amerika Birleşik Devletleri: İstisnai Bir Vaka

ABD'nin zaman serisi verileri, paradoks için ilginç bir destek noktası sunmaktadır. General Sosyal Araştırma (GSS) verileri, 1972-2006 döneminde ABD'nin daha mutlu hale gelmediğini, hatta mutlulukta hafif bir düşüş yaşadığını göstermektedir (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 24). Aynı dönemde reel kişi başına GDP'nin yüzde 66 artmasına rağmen, mutluluk endeksinde belirgin bir artış gözlemlenmemiştir.

Blanchflower ve Oswald (2000), İngiltere ve ABD'de refahın zaman içindeki evrimini inceleyerek bu bulguları desteklemiştir. Çalışmalarında, her iki ülkede de ekonomik büyümeye rağmen öznel refahta belirgin bir artış olmadığını göstermişlerdir (Blanchflower & Oswald, 2000, s. 8). Bu bulgu ilginç bir istisna olarak değerlendirilmeli ve daha fazla inceleme yapılmalıdır (Stevenson & Wolfers, 2008, s. 24). ABD örneği, ekonomik büyümenin tek başına mutluluğu garanti etmediğini ve diğer faktörlerin de önemli olduğunu göstermektedir.

3.SOSYAL SERMAYENİN DÜŞÜŞÜ VE MUTLULUK

Ekonomik büyümenin mutluluk üzerindeki etkisini anlamak için sosyal sermayenin rolü kritik önem taşımaktadır. Bu bölümde, sosyal sermaye kavramı ve özellikle ABD'deki düşüşünün mutluluk üzerindeki etkileri ele alınmaktadır.

3.1.Sosyal Sermaye Kavramı

Sosyal sermaye, toplumda güven, sosyal ağlar ve sivil katılımı içeren çok boyutlu bir kavramdır. ABD'deki ampirik araştırmalar, sosyal sermayenin bireysel düzeyde bildirilen mutlulukla önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir (Bartolini vd., s. 16).

İlişkisel sosyal sermaye (evlilik durumu, sosyal iletişim, bireylere güven) pozitif bir şekilde mutlulukla ilişkiliyken, Olson'ın gruplarındaki üyelik gibi dışsal motivasyonlu ilişkiler negatif korelasyon göstermektedir (Bartolini vd., s. 16). Ayrıca, kurumlara olan güven de mutlulukla pozitif ilişkilidir.

3.2.Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Sermayenin Düşüşü

1975-2004 döneminde ABD'de sosyal sermayenin düştüğü yönünde önemli kanıtlar bulunmaktadır. Putnam'ın (2000) tezini doğrulayan bulgular, evlilik oranlarının, grup üyeliklerinin, bireylere güvenin ve kurumlara güvenin en olumsuz etkilenen göstergeler olduğunu göstermektedir (Bartolini vd., s. 13).

Sosyal sermayenin 1975 seviyesinde kalması durumunda, tahminlere göre mutluluğun azalmak yerine artabileceği öne sürülmektedir (Bartolini vd., s. 6). Mutluluğun olumsuz gidişatına sosyal sermayenin düşüşünün toplam katkısının, başkalarının gelirindeki artışa atfedilebilecek olumsuz katkının beşte dördü kadar olduğu hesaplanmıştır (Bartolini vd., s. 25).

3.3.Sosyal Sermaye ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Denge

Dikkat çekici bir hesaplama, 1975 ile 2002 arasında ABD'de hanehalkı gelirinin yıllık ortalama %4,55 oranında büyüdüğünü göstermektedir. Sosyal sermayedeki düşüş nedeniyle kaybedilen mutluluğu telafi etmek için, hanehalkı gelirinin ortalama %10,1 oranında büyümesi gerektiği tahmin edilmektedir (Bartolini

vd., s. 27). Bu rakam, Çin'in son on yılda yaşadığı büyüme hızıyla karşılaştırılabilir bir orandır.

Bu bulgular, ekonomik büyümenin mutluluğu artırması için sosyal sermayenin korunmasının kritik önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Mutlak gelir, mutluluğa ana pozitif katkıyı sağlarken, sosyal sermayedeki düşüş önemli bir olumsuz katkı sağlamaktadır (Bartolini vd., s. 6).

4.ZAMAN İÇİNDE MUTLULUK: SOSYAL SERMAYENİN UZUN DÖNEMLİ ETKİLERİ

Bartolini ve Sarracino (2014), sosyal sermaye ve ekonomik büyümenin zaman içinde mutlulukla ilişkisini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Çalışmalarında, Easterlin paradoksunun özünün kesitler ve zaman serileri arasındaki çelişki olduğunu vurgulamaktadırlar (Bartolini & Sarracino, 2014, s. 243).

4.1.Kısa, Orta ve Uzun Vadeli İlişkiler

Bartolini ve Sarracino'nun (2014) en önemli bulgusu, zaman ufkunun mutluluk-gelir ilişkisini nasıl etkilediğidir. Kısa vadede (1-2 yıl) GDP, öznel refah ile güçlü bir pozitif korelasyon göstermektedir. Ancak orta vadede (2-10 yıl), sosyal sermaye en az GDP kadar önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Bartolini & Sarracino, 2014, s. 15).

Uzun vadede (30 yıl ve üzeri) ise, sosyal sermaye öznel refahın eğilimlerini büyük ölçüde öngörmektedir. GSYİH'nin uzun vadeli öznel refah üzerindeki etkisi, orta vadeye kıyasla önemli ölçüde zayıflamaktadır (Bartolini & Sarracino, 2014, s. 15). Bu bulgu, Easterlin paradoksunu doğrular nitelikte olup, kısa vadede GDP'nin refahla daha pozitif bir korelasyona sahip olduğunu, ancak uzun vadede bu korelasyonun ortadan kalktığını göstermektedir.

4.2.Adaptasyon ve Sosyal Karşılaştırma Mekanizmaları

Easterlin (2001), gelir ve mutluluk arasındaki ilişkiyi açıklamak için birleşik bir teori geliştirmiştir. Bu teoriye göre, insanlar yüksek gelire alışmakta ve zamanla artan gelir daha az mutluluk artışı sağlamaktadır (Easterlin, 2001, s. 335). Ayrıca,

sosyal karşılaştırmalar ve referans gruplarının değişimi, gelir artışının mutluluk üzerindeki pozitif etkilerini azaltmaktadır.

Di Tella ve MacCulloch (2008), adaptasyon sürecinin yanı sıra atlanan değişkenlerin de paradoksu açıklayabileceğini öne sürmektedir. Ekonomik büyümeyle birlikte çalışma saatleri, stres düzeyi ve şehirleşme gibi faktörlerdeki değişimler, gelir artışının olumlu etkilerini dengeleyebilmektedir (Di Tella & MacCulloch, 2008, s. 28).

5.GEÇİŞ EKONOMİLERİNDE DURUM

Geçiş ekonomileri, Easterlin paradoksu açısından özel bir durum sergilemektedirler. Bu ülkelerde GDP'nin öznel refah üzerinde güçlü bir etkisi vardır ve bu durumda paradoks geçerliliğini yitirmektedir: uzun vadede ekonomik büyüme, öznel refahın eğilimlerini öngörmektedir (Sarracino, s. 15).

Orta vadede hem güven hem de GDP, öznel refah ile pozitif, anlamlı ve karşılaştırılabilir şekilde ilişkiliyken, kısa vadede sadece GDP öznel refah ile anlamlı olarak ilişkilidir (Sarracino, s. 15). İkiiden fazla yıllık zaman dilimlerinde sosyal güvenin katsayıları GDP'nin katsayıları kadar büyük ve daha anlamlıdır.

Ancak orta vadeden kısa vadeye geçildiğinde bu ilişki ortadan kalkmaktadır (Sarracino, s. 15). Kısa vadede GDP dalgalanmaları refah değişimi ile yakından ilişkilidir, ancak orta vadede GDP artık öznel refahın ana belirleyicisi değildir: sosyal güven en az GDP kadar önemli görünmektedir.

6.İŞSİZLİK VE MUTSUZLUK İLİŞKİSİ

Clark ve Oswald (1994), işsizliğin öznel refah üzerindeki etkilerini inceleyen öncü çalışmalardan birini gerçekleştirmiştir. Bulgularına göre, işsizlik sadece gelir kaybı nedeniyle değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal maliyetleri nedeniyle de mutluluğu önemli ölçüde azaltmaktadır (Clark & Oswald, 1994, s. 648).

İşsizliğin sosyal sermaye üzerindeki olumsuz etkileri, gelir kaybından bağımsız olarak mutluluğu düşürmektedir. İş kaybı, kişinin sosyal ağlarını zayıflatmakta, benlik saygısını azaltmakta ve toplumsal katılımı sınırlandırmaktadır. Bu bulgular, istihdam

politikalarının sadece gelir sağlama açısından değil, sosyal entegrasyon ve refah açısından da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

7.GAYRİ SAFİ MİLLİ MUTLULUK: GDP'YE ALTERNATİF BİR YAKLAŞIM

Geleneksel GDP ölçümünün sınırlılıkları, alternatif refah göstergelerine olan ilgiyi artırmıştır. Bu bölümde, Bhutan'ın öncülüğünü yaptığı Gayri Safi Milli Mutluluk endeksi ve politika uygulamaları incelenmektedir.

7.1.Bhutan'ın Öncü Yaklaşımı

"Gayri Safi Milli Mutluluk" ifadesi ilk olarak 1970'lerin sonlarında Bhutan'ın 4. Kralı Jigme Singye Wangchuck tarafından "Gayri Safi Milli Mutluluk, Gayri Safi Yurtiçi Üründen daha önemlidir" ifadesiyle kullanılmıştır (GNH OPHI, s. 1). Bu kavram, sürdürülebilir kalkınmanın ilerleme kavramlarına bütüncül bir yaklaşım benimsemesi ve refahın ekonomik olmayan yönlerine eşit önem vermesi gerektiğini ima etmektedir.

7.2.GNH Endeksinin Yapısı

GNH Endeksi, dokuz alanı kapsamaktadır: psikolojik refah, sağlık, zaman kullanımı ve dengesi, eğitim, kültürel çeşitlilik ve dayanıklılık, iyi yönetim, topluluk canlılığı, ekolojik çeşitlilik ve dayanıklılık ile yaşam standardı (GNH OPHI, s. 2). Bu dokuz alan, 33 GNH göstergesi olarak ifade edilen koşulları içermektedir.

Endeks, her bir bireyin 33 göstergenin her birinde yeterlilik sağlayıp sağlamadığını ölçmektedir. Bir kişi, ağırlıklı göstergelerin en az %66'sında yeterliliğe sahipse mutlu olarak sınıflandırılmaktadır (GNH OPHI, s. 2).

7.3.GNH Endeksinin Politika Uygulamaları

GNH Endeksi, politika yapımı ve planlama için faydalı bir araçtır çünkü toplumsal refah ve mutluluğu değerlendirmek için daha kapsamlı bir çerçeve sağlamaktadır (GNH OPHI, s. 7). Endeks, mevcut kalkınma ölçümlerini tamamlamakta, politika alanlarını önceliklendirmekte, ulusal ilerlemeyi izlemekte ve politikaları GNH ile uyumlu hale getirmekte kullanılmaktadır.

2022 GNH Endeksi sonuçları, 15 yaş ve üstü nüfusun %48,1'inin mutlu olarak sınıflandırıldığını göstermektedir (GNH OPHI, s. 6). Mutlu insanların yüzdesi 2010'da %40,9'dan 2022'de %48,1'e yükselmiştir. GNH Endeksi değeri 2010'da 0,743'ten 2022'de 0,781'e yükselmiştir (GNH OPHI, s. 4).

SONUÇ

Bu çalışmada ekonomik büyüme ile mutluluk arasındaki ilişkiyi farklı açılardan incelemeye çalıştık. Ortaya çıkan tablo, başta düşündüğümüzden çok daha karmaşık.

İlk bakışta, paranın mutluluğu satın alabileceği yönündeki sezgimiz yanlış değil. Zengin ülkelerde yaşayan insanlar gerçekten de daha mutlu. Ancak işin ilginç tarafı, bir ülke zenginleştikçe mutluluğun her zaman aynı oranda artmaması. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin hikayesi öğretici: otuz yılda ekonomi yüzde 66 büyümüş, ama insanlar daha mutlu olmamış. Bu durum bizi "para varsa neden mutluluk yok?" sorusunu sormaya itiyor.

Cevap, sosyal sermayede gizli. Evlilik, arkadaşlık, komşuluk ilişkileri, güven duygusu gibi unsurlar aslında düşündüğümüzden çok daha önemli. Amerika'da son kırk yıldır bu sosyal bağlar ciddi şekilde zayıflamış. Yaptığımız hesaplamalar gösteriyor ki sosyal sermayedeki bu düşüşü telafi etmek için ekonominin yılda yüzde 10 büyümesi gerekiyor. Başka bir deyişle, sosyal bağlarımızı kaybederken cebimizi doldurmaya çalışmak, suyun kaçtığı bir testiye su doldurmak gibi.

Zamanın rolü de dikkat çekici. Kısa vadede ekonomik büyüme mutluluğu artırıyor, ama uzun vadede sosyal sermayenin etkisi daha baskın hale geliyor. Bu bulgu bize şunu söylüyor: kalıcı bir refah istiyorsak sosyal dokumuzun sağlamlığına dikkat etmeliyiz.

Bhutan'ın Gayri Safi Milli Mutluluk yaklaşımı da alternatif bir bakış açısı sunuyor. Sadece ekonomiye değil, psikolojik refah, topluluk canlılığı, kültür ve çevre gibi faktörlere de önem veriyorlar. Bu yaklaşım bize önemli bir şey hatırlatıyor: iyi bir yaşamın birçok boyutu var ve bunları tek bir rakama indirgemek yanıltıcı olabiliyor.

Peki tüm bunlardan çıkarabileceğimiz sonuçlar neler? Öncelikle, ekonomik büyüme önemli ama yeterli değil. Zenginleştikçe sosyal bağları korumaya da önem vermemiz gerekiyor. İkincisi, politika yapıcıların uzun vadeli düşünmesi ve GDP'nin yanında sosyal güven, topluluk bağları gibi göstergeleri de dikkate alması gerekiyor.

Sonuç olarak, "para mutluluğu satın alır mı?" sorusuna cevabımız şu: evet, ama sadece belli bir noktaya kadar ve sadece sosyal bağlarımızı koruyabildiğimiz sürece. Gerçek ve kalıcı bir mutluluk için hem cüzdanımıza hem de birbirimize ihtiyacımız var.

KAYNAKÇA

Bartolini, S., Bilancini, E., & Pugno, M. (tarihsiz). Did the Decline in Social Capital Depress Americans' Happiness? (s. 6-27).

Bartolini, S., & Sarracino, F. (2014). Happy for How Long? How Social Capital and Economic Growth Relate to Happiness Over Time. *Ecological Economics*, 108, 242-256.

Blanchflower, D., & Oswald, A. (2000). Well-Being Over Time in Britain and the USA. NBER Working Paper No. W6102.

Clark, A., & Oswald, A. (1994). Unhappiness and Unemployment. *Economic Journal*, 104(473), 648-659.

Di Tella, R., & MacCulloch, R. (2008). Gross National Happiness as an Answer to the Easterlin Paradox. *Journal of Development Economics*, 86, 22-42.

Easterlin, R. A. (1974). Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramowitz*.

Easterlin, R. A. (2001). Income and Happiness: Towards a Unified Theory. *American Economic Review*, 91(1), 335-341.

Gross National Happiness. (2023). Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI) (s. 1-11).

Sarracino, F. (tarihsiz). Money, Trust and Happiness in Transition Countries (s. 1-23).

Stevenson, B., & Wolfers, J. (2008). Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox. NBER Working Paper No. 14282 (s. 1-29).